

10. Селезнев А. З. Конкурентные позиции и инфраструктура рынка России / А. З. Селезнев. – М. : Юристь, 1999. – 384 с.
11. Сорокожердев А. С. Региональный маркетинг в стратегии повышения конкурентоспособности субъектов РФ : [Электронный ресурс] / А. С. Сорокожердев // Проблемы современной экономики. – Режим доступа : <http://www.m-economy.ru/art.php3?artid=23236#ftn1>
12. Фатхутдинов Р. Стратегическая конкурентоспособность и экономика России / Р. Фатхутдинов // Общество и экономика. – 2003. – № 1. – С. 31-43.
13. Чуб Б. А. Управление инвестиционными процессами в регионе / Б. А. Чуб. – М. : Буквица, 1999. – 188 с.
14. Чужиков В. І. Глобальна регіоналістика : історія та сучасна методологія : монографія / В. І. Чужиков. – К. : КНЕУ, 2008. – 272 с.
15. Шеховцева Л. С. Конкурентоспособность региона: факторы и метод создания / Л. С. Шеховцева // Маркетинг в России и за рубежом. – 2001. – № 4. – С. 11-16.

Вольська Г.К.

УДК 338.65

АНАЛІЗ ІСНУЮЧИХ МЕТОДИК ОЦІНКИ РІВНЯ ІННОВАЦІЙНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ

Актуальність. Необхідність розробки нових методів та моделей для оцінки рівня інноваційності діяльності промислових підприємств зумовлена дією трьох груп факторів [13, 25]. Перша група факторів пов'язана зі специфікою соціально-економічного стану України на сучасному етапі становлення ринкових відносин. Друга група факторів зумовлена інтеграцією у міждержавні та міжрегіональні потоки фінансових та матеріальних ресурсів. Обсяг експортно-імпорتنих операційних послуг з країнами, які сьогодні є стратегічними партнерами України, зменшився. Це свідчить про низькі якісні параметри, високу собівартість української продукції та необхідність використання прогресивних технологій для її виготовлення. Однак важливою перевагою міжнародного ринку є те, що він надає можливість підвищити конкурентоспроможність вітчизняної продукції, і навіть деякою мірою компенсувати втрати економіки, пов'язані з її кризою. Третя група факторів тісно пов'язана зі ступенем дослідженості проблем розвитку інноваційної діяльності на промислових підприємствах [13, 25].

Аналіз різноманітних вітчизняних і зарубіжних літературних джерел дозволяє зазначити, що на сучасному етапі поки не закладений теоретичний фундамент аналізу рівня інноваційності діяльності підприємства. Дослідженню поняття інноваційності присвячені роботи Г.А. Хацкевича [20], Б.Д. Бабаєва [25], В.М. Шувалова [32], Ж.М. Аксьонової [24], С.Р. Яголкового [33], Л.Р. Батукової [26]. Зарубіжні вчені Санто Б. [14], Аакер Д. [1], Портер М. [31], Твісс Б. [16] та ін. розглядали інноваційність як один з найважливіших факторів конкурентоспроможності промислового підприємства. Етапи організації інноваційної діяльності підприємства розглянуті С.А. Агапцовим, А.Ю. Єгоровим, О.Ю. Кузнецовим, Куїном Дж.Б., Мінцбергом Г., Нойбауером Х., Н.А. Сафроновим, А.А. Тріфіловою, Д.В. Хавінім [18].

Практичними аспектами інноваційного менеджменту займалися І.Т. Балабанов, С.В. Валдайцев, А.В. Васил'єв, П.М. Завлін [10], С.Д. Ильенкова [5], А.К. Казанцев, Мінделі Л.Е., Р.А. Фатхутдинов [18]. та ряд інших. Про проблеми співвідношення шкоди і користі інновацій писали такі вчені як Є. В. Шимко, Є.А. Підгора, В.Г. Мазниченко, А.І. Орлов [9], Н.Ф. Сайфуллін, В.Г. Садков, Г.А. Богма [13]. О.Є. Кузьмін [7], Г.А. Хацкевич [20], О.Н. Шешегов, О.В. Длугопольський, Н.С. Мельников, П.О. Белов [2] розглядали вплив інноваційності діяльності підприємства на окремі процеси всередині підприємства (технологічні, виробничі).

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на значну кількість робіт, в економічній літературі недостатньо вивчені особливості вибору ефективної стратегії інноваційного розвитку підприємства з урахуванням комплексної оцінки рівня інноваційності його діяльності. Ця область не отримала гідного висвітлення у вітчизняній економічній літературі і має певну новизну. Все це стало підставою для вибору напрямку дослідження, визначення цілей і завдань дослідження.

Дослідження літератури та електронних джерел згідно з виявленою проблемою свідчить про швидко зростаючий інтерес до неї як з боку практиків, так і теоретиків. Українські реалії спонукають більшість зацікавлених сторін визначитися у своєму ставленні та тлумаченні вказаного питання, бо навіть на перший погляд, вимальовується його не тільки теоретична, але й прикладна значущість. Не дивлячись на це, можна визначити, що теоретичний розгляд поняття інноваційності як економічної категорії та оцінювання рівня інноваційності більше розробляється на рівні макроекономіки, а на мікрорівні розглядаються переважно питання конкретно-економічного і управлінського характеру.

Таблиця 1. Визначення поняття «інноваційна діяльність».

Автор, джерело	Визначення
Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. [5, с. 287]	1. Інноваційна діяльність – діяльність, спрямована на пошук можливостей інтенсифікації виробництва та задоволення суспільних потреб у конкурентоспроможних товарах і послугах завдяки використанню науково-технічного та інтелектуального потенціалу. 2. Інноваційна діяльність – діяльність, спрямована на використання та комерціалізацію результатів наукових досліджень і розробок для розширення й оновлення номенклатури продукції та поліпшення її якості, а також на удосконалення технології виробництва з подальшим впровадженням і ефективною реалізацією продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках
Фатхутдінов Р. А. [21, с. 552]	Інноваційна діяльність - процес зі стратегічного маркетингу, НДДКР, підготовці виробництва, виробництву й оформленню нововведень, їхньому впровадженню (чи перетворенню в інновацію) і поширенню в інші сфери (дифузія)
Кругіков Ф.О. [19, с. 92]	Інноваційна діяльність - форма керованого розвитку вже існуючих систем; процес, в ході якого винахід чи відкриття доводиться до стадії практичного застосування і починає давати економічний ефект, нове застосування науково-технічних знань, забезпечуючи ринковий ефект
Іл'єнкова С. Д., Гохберг Л. М., Ягудін С. Ю. [6, с. 318]	Інноваційна діяльність — діяльність по доведенню науково-технічних ідей, винаходів, розробок до результату, придатного в практичному використанні. У повному обсязі інноваційна діяльність включає всі види наукової діяльності, проектно-конструкторські, технологічні досліджені розробки, діяльність з освоєння нововведень у виробництві і в їхніх споживачів — реалізацію інновацій
Завлін П. Н., Казанцев А. К., Мінделі Л. Е.	Інноваційна діяльність - вид діяльності, пов'язаний з трансформацією ідей (зазвичай результатів наукових досліджень і розробок або інших науково-технічних досягнень) в новий чи удосконалений продукт, впроваджений на ринку, у новий чи удосконалений технологічний процес, використаний в практичній діяльності, або в новий підхід до соціальних послуг
Алексєєв А. Н. [2]	Інноваційна діяльність - це складна динамічна система дії і взаємодії різних методів, факторів і органів управління, що займаються науковими дослідженнями, створенням нових видів продукції, удосконаленням обладнання і предметів праці, технологічних процесів і форм організації виробництва на основі новітніх досягнень науки, техніки; плануванням, фінансуванням і координацією НТП; вдосконаленням економічних важелів і стимулів; розробкою системи заходів з регулювання комплексу взаємообумовлених заходів, спрямованих на прискорення інтенсивного розвитку НТП та підвищення його соціально-економічної ефективності

Так низкою вчених (В.Г. Садков, Н.Є. Богма [5], В.О. Денисюк, О.А. Любич [4], П.Н. Машегов [11]) була здійснена спроба оцінити рівень (ступінь) інноваційності на мезо- та макрорівнях. Загальний принцип таких моделей заснований на побудові виробничої функції Кобба-Дугласа, коли вводиться ще один фактор-аргумент, який повинен показувати вплив науково-технічного прогресу. Якщо дане виділення конкретного ступеня впливу інноваційної діяльності буде проведено досить строго, то отримана частка якраз і може характеризувати «ступінь інноваційності». Однак реалізувати цей підхід дуже непросто. Ряд авторів у на сьогоднішній день для оцінки динаміки розвитку інноваційних процесів на мезо- та макрорівнях пропонують вводити особливу систему статистичних показників [3]. Однак такі системи для оцінки стану і динаміки інноваційних процесів недосконалі з причини захоплення частковостями, в той час як кінцеві результати інноваційної діяльності в статистиці по суті не оцінюються.

Слід зазначити, що головна увага при вирішенні означених завдань має приділятися вивченню і оцінці рівня інноваційності саме на рівні підприємства як генератора новаторських процесів. Різноманітні методики оцінювання рівня інноваційності на мікрорівні мають свої переваги та недоліки (дод. Б), та у своїй більшості характеризуються відсутністю системності й методологічного забезпечення при розгляді даного питання. Насамперед це пов'язане з різною інтерпретацією поняття «інноваційності», а також підміною понять «інноваційної активності» та «інноваційності».

Підкреслимо, що нині з'явилися окремі розробки, які торкаються проблем оцінки рівня інноваційності діяльності підприємства, але практично відсутні дослідження, в яких комплексно розглянуті теоретико-методологічні та практичні передумови впровадження економічних моделей управління інноваційною діяльністю, заснованих на визначенні необхідності впровадження новацій з огляду на їх вплив на оточуюче середовище, і які базувалися б на єдиній системі критеріїв оцінки та вибору стратегії ведення інноваційної діяльності.

Зазначеною проблемою займаються лише окремі автори. Наприклад, С.В. Шешегов пропонує узагальнюючий показник рівня інноваційності для підприємства харчової промисловості, який розраховується шляхом перемноження між собою окремих показників інноваційної діяльності. Слід зазначити, що така оцінка є результатом минулого періоду і не дає змоги своєчасно реагувати на впровадження інновацій і коригувати їх. До того ж методика враховує лише технологічні інновації і не беруться до уваги організаційні, управлінські, продуктові інновації. Тому така оцінка не є комплексною.

П.О. Белов пропонує вважати єдиним показником кількісну оцінку ступеня інноваційності підприємства [14 с. 10–18]. Вона також отримується шляхом перемноження показників інноваційної діяльності, однак при цьому на відміну від попередньої методики кожному з них присвоюється коефіцієнт вагомості. Методика визначення ступеня інноваційності підприємства на думку вченого дозволяє вирішити два основні завдання: 1) діагностувати, чи є підприємство інноваційно-активним, 2) оцінити ступінь інноваційності підприємства (висока, низька або середня). Однак втілюючи в життя цю методику, при визначенні інноваційності застосовувався опитувальний метод, коли самі працівники як би «зсередини» визначають ступінь інноваційності підприємства, що не дає змоги говорити про об'єктивність отриманих результатів.

Г.О. Хацкевич, Опекун Є.В. [12, 15] запропонували методику, у якій розраховується індекс інноваційного розвитку підприємств. Вона істотно не відрізняється від двох попередніх і так само не передбачає складних розрахунків, а також опирається на експертне визначення коефіцієнтів вагомості для кожного показника.

На противагу розглянутим методикам модель порівняльної оцінки інноваційної активності підприємств І.В. Рябова та О.Н. Мельникова відзначається складністю і навіть умовністю оцінювання. Недоліком зазначеної методики є складність її практичного використання через термінологічні труднощі у порівнянні результатів. За умов невизначеності майбутнього розвитку економіки однозначне визначення кількісних характеристик показників, потрібних для розрахунків, практично неможливе. Важко зіставити між собою ряд критеріїв, а також оцінити їх пріоритетність у майбутньому. В межах математичної моделі всі реальні об'єкти, зв'язки між ними та зовнішні зв'язки системи з іншими не підлягають адекватному опису, а спрощення моделі припускає умовну оптимальність.

В.Й. Жежуха пропонує проводити оцінювання інноваційності технологічних процесів машинобудівних підприємств за двома групами показників. При цьому вони не враховують рівня забруднення навколишнього середовища, що не дає коректних рішень з точки зору доцільності вдосконалення технологічного процесу [16 с. 10–15]. З урахуванням перелічених чинників під час створення системи математичних моделей зазначеним автором запропоновано підхід, що ґрунтується на багатоваріантних розрахунках з використанням оптимізаційних та імітаційних моделей, моделей обробки експертних оцінок для підготовки первинних даних [13, 25]. На наш погляд, це набагато ускладнює оцінку та прогнозування рівнів інноваційності процесів у промисловості.

Існуючі методи оцінки рівня інноваційності діяльності підприємства не мають універсального характеру і тому не завжди використовуються під час прийняття управлінських рішень. Такі проблеми виникають і за довгострокового прогнозування, виборі варіантів інноваційних проектів, оцінці результативності управлінських рішень і процесів, використанні резервів інноваційної діяльності на промислових підприємствах України. Зауважимо, що у разі проведення самооцінки рівня інноваційності за існуючих методик та показників це зробити досить важко, не можливо також здійснити й попередню та узагальнену оцінку перспективності застосування нової техніки, технології чи високотехнологічної продукції.

Більшість методик не використовують єдині критерії оцінки рівня інноваційності діяльності підприємства, не встановлено також умови і сфери дії окремих показників під час проведення оцінювання рівня інноваційності. Функціонування промислових підприємств потребує застосування нових принципів управління інноваційною діяльністю з урахуванням рівня інноваційності, на якому знаходиться підприємство. При цьому необхідно знати рівень попиту на певних ринках; етап життєвого циклу; методи розповсюдження та просування нової продукції. Прийняття управлінського рішення щодо впровадження прогресивних технологій передбачають наявність достовірної ринкової та статистичної інформації, яку підприємству потрібно отримувати самостійно та реагувати на неї у найкоротший термін [13, 25].

Висновки. Нині існує глибоке протиріччя між об'єктивними вимогами управління та рівнем професійної підготовки керівних кадрів, які не мають досвіду роботи в умовах нестабільного зовнішнього середовища та чітких методичних рекомендацій з самооцінки рівня інноваційності діяльності підприємства. Тому впровадження методичних рекомендацій є нагальною потребою практики, особливо під час визначення доцільності проведення тих чи інших заходів щодо підвищення рівня ефективності інноваційної діяльності підприємств України.

Джерела та література:

1. Авсянников Н. М. Инновационный менеджмент : учеб. / Н. М. Авсянников. – М. : ИНФРА-М, 2002. – 295 с.
2. Алексеев А. Н. Инновационный менеджмент. Навчальний курс (навчально-методичний комплекс) : [Електронний ресурс] / А. Н. Алексеев. – Режим доступу : http://www.e-college.ru/xbooks/xbook166/book/index/index.html?go=part-003*page.htm
3. Бездудный Ф. Ф. Сущность понятия инновация и его классификация / Ф. Ф. Бездудный, Г. А. Смирнова, О. Д. Нечаева // Инновации. – 1998. – № 2-3. – С. 3-13.
4. Волынкина М. В. Правовая сущность термина «инновация» / М. В. Волынкина // Инновации. – 2006. – № 1. – С. 5-18.
5. Энциклопедичний словник бізнесмена: Менеджмент, маркетинг, інформатика / під аг. ред. М. І. Молдованова. – К. : Техніка, 1993. – 856 с.
6. Загородній А. Г. Финансово-економічний словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк. – К. : Знання, 2007. – 1072 с.
7. Инновационный менеджмент : учеб. для вузов / С. Д. Ильенкова, Л. М. Гохберг, С. Ю. Ягудин и др.; под. ред. проф. С. Д. Ильенковой. – М. : Банки и биржи; ЮНИТИ, 1997. – 327 с.
8. Ковалев Г. Д. Основы инновационного менеджмента : учеб. для вузов / под ред. проф. В. А. Швандара. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 1999. – 208 с.
9. Кокурин Д. И. Инновационная деятельность / Д. И. Кокурин. – М. : Экзамен, 2001. – 576 с.
10. Кулагин А. С. Немного о термине «инновация» / А. С. Кулагин // Инновации. – 2004. – № 7. – С. 56-59.
11. Медынский В. Г. Инновационный менеджмент : учеб. / В. Г. Медынский. – М. : ИНФА-М, 2008. – 294 с.
12. Минниханов Р. Н. Инновационный менеджмент в АПК / Р. Н. Минниханов, В. В. Алексеев, Д. И. Файзрахманов, М. А. Сагдиев. – М. : Изд-во МСХА, 2003. – 432 с.
13. Морозов Ю. П. Инновационный менеджмент : учеб. пособие для вузов / Ю. П. Морозов, А. И. Гаврилов, А. Г. Городнов. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 471 с.

14. Основы инновационного менеджмента : Теория и практика : учеб. пособие / под ред.: П. Н. Завлина и др. – М. : Экономика, 2004.
15. Райзберг Б. А. Современный экономический словарь / Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лозовский, Е. Б. Стародубцева. – 2-е изд., испр. – М. : ИНФРА-М, 1999. – 479 с.
16. Румянцева Е. Е. Новая экономическая энциклопедия / Е. Е. Румянцева. – М. : ИНФРА-М, 2005. – 724 с.
17. Санто Б. Инновация как средство экономического развития / Б. Санто; [пер. с венгер.]. – М. : Прогресс, 1990. – 376 с.
18. Статистика науки и инноваций : краткий терминологический словарь / под ред. Л. М. Гохберга. – М. : ЦИСН, 1996. – 483 с.
19. Степаненко Д. М. Классификация инноваций и ее стандартизация / Д. М. Степаненко // Инновации. – 2004. – № 7. – С. 77-79.
20. Толковый словарь рыночной экономики / под общ. ред. Ф. А. Крутикова. – М. : Глория, 1993. – 305 с.
21. Уткин Э. А. Инновационный менеджмент / Э. А. Уткин, Н. И. Морозова, Г. И. Морозова. – М. : АКАЛИС, 1996. – 208 с.
22. Фатхутдинов Р. А. Инновационный менеджмент : учеб. для вузов / Р. А. Фатхутдинов. – 5-е изд. – СПб. : Питер, 2005. – 448 с.
23. Финансово-кредитный энциклопедический словарь / под ред. А. Г. Грязновой. – М. : Финансы и статистика, 2004. – 1168 с.
24. Словник інноваційних термінів : [Електронний ресурс] // Портал інформаційної підтримки інноваційних проєктів. – Режим доступу : http://projects.innovbusiness.ru/content/document_r_0534FB3F-84A2-4255-9689-1167A37E18E6.html#i80
25. Гаман М. В. Державне управління інноваціями: Україна та зарубіжний досвід : монографія / М. В. Гаман. – К. : Вікторія, 2004. – С. 104-131.
26. Ілляшенко С. М. Менеджмент та маркетинг інновацій : монографія / С. М. Ілляшенко. – Суми : ВТД "Університетська книга", 2004. – С. 518-527.
27. Кузьмін О. Є. Інвестиційна та інноваційна діяльність : монографія / О. Є. Кузьмін, С. В. Князь та ін. – Львів : ЛБІ НБУ, 2003. – 233 с.
28. Стародубська М. Ефективність соціальних проєктів потрібно виміряти / М. Стародубська // Новий маркетинг. – 2006. – № 8. – С. 36-42.

Грабчук О.М.

УДК 330.34

ОСОБЛИВОСТІ ОБІГУ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ В УКРАЇНІ

Вступ. Обіг фінансових інструментів забезпечує сталість грошових потоків в межах національної економіки та полегшує перерозподіл фінансових ресурсів. Значна кількість фінансових інструментів використовується для мінімізації рівня ризиків чи як інструмент реалізації інвестицій. Актуальним питанням для України є забезпечення державності та підвищення фінансової безпеки, що є запорукою сталого економічного розвитку. Ринок цінних паперів вважається одним із найвагоміших сегментів національної системи ринкового господарювання, який перерозподіляє фінансові потоки між окремими суб'єктами господарювання та перетворює заощадження на інвестиції. Важливим питанням є також вплив обсягу випуску цінних паперів та їх структури на розвиток ринку цінних паперів як окремого сегмента та на ринок капіталу загалом. Однак оскільки фінансові потоки, що виникають у процесі обігу фінансових інструментів, як правило, є найбільш несталими, то вони найчутливіше реагують на зовнішні подразники. Особливо це стосується інституційно незрілих ринків, до яких належить і ринок України. Параметри обігу фінансових інструментів на українському ринку, таким чином. Визначають найбільш проблемні аспекти його функціонування.

Аналіз останніх наукових досліджень. Дослідженню механізмів функціонування ринку цінних паперів та обігу на них фінансових інструментів присвячено ряд наукових праць провідних зарубіжних учених (В. Галанов, Ф. Макколей, Г. Марковіц, Ф. Мишкін, Я. Міркін, П. С. Роуз, Дж. Сінкі, Дж. Тобін, Р. Тьюлз, Ф. Фабозци, І. Фішер, У. Шарп, Д. Швагер та ін.). Цю проблему вивчають і українські вчені-економісти – Б. Л. Луців, О. Г. Мендрул, А. В. Мертенс, Е. Найман, А. А. Пересад, Л. О. Примостка, М. Ф. Пуховкіна, О. М. Сохацька та ін. Питання сутності та механізму застосування банківських фінансових інструментів розглянуто у працях Г. Александра, В. В. Бочарова, О. В. Васюренка, О. Д. Вовчак, В. І. Грушка, М. П. Денисенка, М. М. Крейніної, І. О. Лютого, В. І. Міщенко, С. К. Реверчука, М. І. Савлука, Р. І. Тиркала та інших. Питання обігу окремих фінансових інструментів висвітлювали В. П. Горьовий, В. О. Гниляк, Б. П. Дмитрук, О. В. Лактіонов, Г. Б. Машлій, В. К. Савченко, М. О. Солодкий, О. М. Сохацька, Г. О. Шевченко, О. М. Шпичак та ін.

На сьогодні одним із головних завдань ринку цінних паперів є залучення інвестиційних ресурсів за допомогою різноманітних фінансових інструментів та спрямування цих ресурсів у реальний сектор економіки.

Постановка завдання. Аналіз поточного стану обігу фінансових інструментів, що обертаються на вітчизняному ринку, визначення місця і ролі похідних фінансових інструментів (деривативів) для розвитку економіки України.